

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

SAMLINGER

TIL

JYDSK HISTORIE OG TOPOGRAFI

UDGIVNE AF

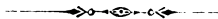
DET JYDSKE HISTORISK-TOPOGRAFISKE SELSKAB.

3. RÆKKE. II. BIND.

REDIGERET AF

CHR. VILLADS CHRISTENSEN,

SELSKABETS SEKRETÆR.

KØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS TILLGES BOGHANDEL.

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE

1899—1900.

Præsten Peter Lorenz Nørholm

til Taarup og Kvols.

Af
J. Aakjær.

Den, der kommer med Landevejen fra Viborg ad Skive til og et Par Mil fra førstnævnte By er naaet til Nybro Kro, har to Veje at vælge imellem. Drejer han tilvenstre, føres han i en temmelig lige Linje hen over vidtstrakte Hedesletter, der først omkring Jordbromølle afbrydes af en grøn Dalsænkning; drejer han derimod tilhøjre langs Hjarbækbugten, vil Vejen — gennem Byerne Kvols og Borup — snegle sig hen over et stort opdyrket Bakkeland, der hist og her skyder stejle Banker ud mod Fjorden.

Her, i den inderste Krog af den Sænkning, som to saadanne Banker lader imellem sig, ligger Dalsgaard Præstegaard.

Nu gjør Stedet et næsten idyllisk Indtryk, som det ligger der med grønne Skrænter og en stor skyggefuld Have ud mod den blanke Fjordvig, og kun faa aner, at netop denne venlige Plet engang i Fortiden var Skuepladsen for Scener af en saa oprivende Art, som dem vi vil søge at fremstille i den efterfølgende Skildring.

*

*

*

Peiter Lorenz Jensøn Nørholm, der er vor Skildrings Hovedfigur, var født 1690 i Gjødvad, Aarhus Stift, hvor hans Fader, Jens Nørholm, var Sognepræst.

Om hans tidligere Liv, før han i 1725 kaldedes til Præst for Taarup og Kvols Menigheder, ved vi intet; men des rigere flyder Kilderne til hans Historie i de Aar, han huserede i Dalsgaard Præstegaard.

Allerede to Aar efter hans Indsættelse — altsaa 1727 — finder vi ham flittigt omtalt i Fjends og Nørlyng Herreders Justitsprotokol. Her staar han anklaget for en Sommeraften i dette Aar voldelig at have ranet et Faar fra et Par Fruentimmer i Klosterhusene i Borup.

Mette Mikkelsdatter, der hin Aften sad til Præstens, forklarer, at som hun sad og spiste i Køkkenet, kom Nørholm ud og sagde til Tjenestedrengen, Niels Christensen:

»Nu skal du gaa med mig neder til Elle Bøg og ieg vil tage et af hendis Faar, for hvis hun er mig skyldig eller de Arbejdsdage, hun er mig skyldig«. — Derpaa var de begge gaaet ud af Døren. Hvorhen vidste Mette ikke.

Men samme Nat kom Elle og hendes Datter Birgitte og bad saa mindelig om Lov til at ligge hos Mette; de turde ikke være hjemme af Frygt for Præsten, der havde pryglet Elle Bøg, saa hun fremviste en stor blaa Plet paa højre Arm. En Søndag kort efter gik Mette med Birgitte op til Præsten, formodentlig for at faa Sagen bilagt i Mindelighed. Da Præsten saa Birgitte, raabte han, hvad det blev til med de 8 Arbejdsdage, hun og Moderen skyldte ham? — Jo, sagde Birgitte, dem skulde han nok faa, »fordi jeg haver suoren derpaa«. — Naa ja, naar Sagen stod saaledes, saa maatte de gjerne tage deres Faar igjen. — Nej, saa banded Birgitte, det vilde de hverken eje eller ha', naar hun alligevel (!) skulde gjøre de 8 Dages Arbejde. — Efter at Birgitte

havde givet dette Stykke Fruentimmerlogik til Bedste, synes Forhandlingerne foreløbig at være blevne afbrudte, og mere vidste Mette ej at fortælle.

Dernæst fremstod Anders Skjoldgaard og berettede, at han bemeldte Dags Aften havde staaet udenfor sit Hus, da Præsten og Drengen var gaaede forbi. »Hvad, er du ikke i Seng endnu?« havde Præsten sagt, mens han fortsatte sin Vej.

Nu var Anders gaaet ind, men i den stille Sommernat havde han hørt de to banke paa hos Elle Bøgs, og en Stund efter saa han dem i Mørke trække af med et Faar, mens de to Kvinder »brugte Munden ved deres Hus«. Da havde han hørt Præsten vende sig om og raabe: »Din Carnalie, du var værd at jeg skulde lade dig sætte i Tyvehullet!« en Replik, som man synes let kunde have faaet tilbagevirkende Kraft i et Øjeblik, da den talende selv slæbte af med anden Mands Ejendom.

Dernæst traadte Peder Skræder i Romlund og Chr. Jespersen i Fiskbæk ind for Skranken og forklarede, at Onsdag efter Pintse-Helligdagene var de »af Fanø paa Overgaard paa Velb. Hr. Obriste Fris'es Vegne« sendte over til ærværdige Hr. Peiter i Dalsgaard Præstegaard for at faa Klarhed i denne mystiske Sag; de var da gaaet ned til Elle Bøg, og ogsaa til dem havde hun beklaget sig stærkt over Præstens Overgreb og tilsidst forevist dem det omstridte Faars Øren, som Præsten hin Aften havde skaaret af og slængt til hende — vi aner ikke i hvilken Hensigt, med mindre det skulde være et Slags Kwitteringsbevis for rigtig Modtagelse. Desuden foreviste hun ogsaa dem »en stor blaa Plet paa hendes højre Arm imellem Albue og Axel, som hun berettede, at Præsten havde slaget, og skuffet hende hel hendes Vey, samme Aften Præsten tog Faaret.« Fra Elle gik de to Beskikkelses Mænd tilbage til Præste-

gaarden og fandt her »samme liusegroe Faar, som Øren nylig var afskaaren, og Toved [ɔ: Ulden] var af, staaende i Tyre bag Præstens Lade«. Da de nu spurgte Præsten, hvorfor han havde taget Faaret fra de to Kvinder, svarede han, at han havde taget det i »Underpant« for sit Tilgodehavende. Da svarede ham den ene af de to Mænd: »Fader Lille, da haver I forseet Eder deri. I maatte Eder ikke selv tage til Rette«. Men dette Ord var just et af de sværeste for Nørholm at nemme. Han svarede da studs: »Det skal jeg være dem ansvarlig for«! hvorpaa han begyndte at parlamentere med Mændene. Blot de gav ham 2 Mark, sagde han, saa skulde han gjerne overlade dem Faaret; men de to Mænd vilde ingen Penge af med, og da Birgitte Bøg vilde trænge sig ind og mægle i Sagen, blev Præsten ganske desperat og raabte: »Luk Døren til for hende, den Carnalie, og lad hende blive ude!« Ved en anden Lejlighed lod han falde den Bemærkning om Birgitte, at »hans Stok var for god, ellers skulde han have brugt den«.

Hvilket Udfald Sagen fik ses ikke af den ret defekte Justitsprotokol, men det kan ikke nægtes, at alle Tegn peger energisk i Præstens Disfavør.

Aaret efter er Nørholm igjen paa Krigsstien. Den 1. Okt. 1728 er han nemlig indkaldt for Landemodet for »Haardhed« mod sin anden Hustru, Ørslev [ɔ: Ursula] Margrethe Lindorff († i Kjøbenhavn 1734). Efter hvad her oplyses, lever disse to Ægtefolk med hinanden værre end Hund og Kat, hvilket Forhold Biskop Trelund i Viborg »først ved sin Mellemlandhandlung og Formaning i sit Huus og privatim 6. September sidst afvigte havde søgt at faa ændret og styret, siden efter bem. Hustrues skriftlige Anmodning og Rekvisition videre her ved Lande-Modet havde ladet fremkomme for at prøve alle

Veje og Mulighed til bemeldte Hr. Peiter, og hans Hustrue at foreene og det forargelige og altfor vidt landkyndige Væsen at styre for Ordenens [o: Standens] videre Beskiæmmelse at forekomme. Hvor da Hr. Peiter Nørholm tilligemed sin Fader, Hr. Jens Nørholm, Sognepræst i Gjødvad i Aarhus Stift, comparerede, og befandt man da, at Hr. Peiter N. forebragte mange grove Beskyldninger imod sin Hustrue, ej allene af større Gield og mindre Midler, end han havde efter hendes Ord ventet, da hand i dette Aar in Januario blev viet til hende, men endog af Drukkenskab, Skielden, Banden, hans Midlers Forødelse og anden Uskikkelighed, som hand alt forud for een og anden verdslig Ret havde ladet fremføre, og saavel ved et Tingsvidne af Lysgaard Herreds Ting, af 16. August sidst sluttet og udstedt, hafde søgt at bevise, hvorudi hand fornemmelig hafde forebragt sin Faders, Moders, Broders og Tjenestepiges Ed, som med mange meget grove og formodentlig efter Skønsomhed temmelig partiske, dog over alt meget forargelige og at føre og høre meget uanstændige Paasagn imod Ørslev Margrethe Lindorff. Item et andet Tingsvidne af Fjends Herreds Ting, hvorved een og anden forargelig Banden og Skielden bevises imellem disse Ægtefolk, og særdeles Hr. Peiter Nørholm beskyldes for at have ilde med Hug og Slag mishandlet, forjaget og fra sig ladet bortføre denne sin Hustru. Siden forelæstes det Forligsforslag, som Biskoppen havde fundet for Sagen billig og for disse Ægtefolk selv gavnlige at lade oprette og forfatte til at bringe dem til fælles og forhaabende Bolig sammen, da hun sig i Viborg og han i Dalsgaard opholder, paa hvilken Biskoppens Project Hr. Peiter Nørholms egenhændige dog uefterrettelige og uendelige Svar fandtes tegnet. Hans Hustrue blev for Retten krævet at hidkomme, men formedelst aarsagede

Svaghed ikke indfandt sig. Hvorefter først af Biskoppen, siden af nærværende Prouster samtlige og samlede. Hr. Peiter N. alvorligen blev formanet til at tage sin Hustru til sig og med hende anfange et christeligt Levnet og at skaane sit Embede fra den Forargelse, sig selv fra den Ruin og Ødelæggelse, som og slig Ægteskabs skjændige Ueenighed inde følger. Blev og foreholdt den Forseelse, at han saa ubetænksom sligt for uvedkommende Retter havde frembragt og til ydermere *Blame* og Beskiemmelse gjort *publique*. Hvorpaa Biskoppen tilligemed Synodo forelagde og paalagde Hr. Peiter N., at han strax skulde tage sin Hustru til sig og uden nogen Forevending hende til sit Hus herfra Byen afhendte og hende som en skikkelig Præstekone underholde og hædre, saasom hendes Alder og førte gode Forhold udkræver, saa og tillade hende den Myndighed i Huus og over Huusfolket, hende som en Ægtehustru og Husmoder kan tilkomme, og det under den Tiltale, Straf og videre Ansvar, som Loven tilsiger. Imod hvilken Forelæggelse Hr. Peiter, endeel med uendelige og uefterrettelige Udflugter, endeel med umulige Conditioner, endeel med Henskydelse til lovlig Medfart at faa Sagen efter de første Tingsvidner afgjort og ordnet, loed sig alleniste forlyde, saa man ingen endelig og vis Forsikring om denne Forargelse at faae ved milde Veye hemmet og styret af hannem kunde erholde.«

Det viste sig saaledes umuligt at bringe Nørholm til Fornuft i dette Kapitel, og den herskende Tilstand fortsattes temmelig uforandret. Ursula vendte ihvertfald aldrig tilbage til ham mere.

Anderledes havde han nok ikke — ifølge en senere Udtalelse af hans Biskop — opført sig mod sin første Kone Anne Jakobsdatter Møller, der var død 1727. Dog derom savner vi enhver Viden. I »hans tredje

Ægteskab med et Fruentimmer [Dorthea Pedersdatter, † 1739] af nogle hundred Rigsdalers Formue men skrøbelig Forstand« (Bispens Udtryk), indtraadte der ingen Forandring til det bedre; thi da hendes Midler var satte overstyr, fik hun det samme Traktement, som de to foregaaende, og om hans brutale Adfærd mod Johanne Bornich — den fjerde og sidste af de ulykkelige Kvinder, der havde maattet bøde med et Liv i Jammer for at have givet efter for Fristelsen til at bære en Præstekone-Titel —, vil Skildringens Forsættelse opvise Exempler nok.

Nu hører vi i fire Aar intet til Nørholms Bedrifter; men 1732 staar han paany stævnet for Landemodet, denne Gang for en Dag i Dalsgaard Præstegaard at have været grov mod sin Herredsproust, Hr. Barthling i Højslev; hvori Grovheden har bestaaet, oplyses ikke nøjere. Det blev en Mulkt paa 2 Rdl. samt Paalæg om snarest at gjøre Rede for Indholdet af Tavlerne, »særdelis Slave-Cassen og Helsingørs Skole«.

Thi vor Præst synes ikke alene at have været uheldig paa Kjærlighedsstien og i Forholdet til sine Overordnede, men ogsaa hans Finanser var bestandig i en yderst derangeret Forfatning — ganske vist havde han ogsaa to Enker paa Kaldet. 1735 klager den ene af dem, Mad. Ingeborg, der havde været gift med »sal. Anders Ølbye«, ynkelig over resterende Pension; og heller ikke Mad. Mangor, Enke efter Hr. Niels Haar, har faaet sin Pension udbetalt i de sidste fire Aar. Desuden var selve Præstegaarden pantsat til op over Skorstenene.

Nu gaar der en Række Aar, i hvilke vi ikke hører noget om den Dalsgaard Præst. Da trækker der paa engang en truende Tordenbyge op over hans Hoved, idet »en Quindespersion nafnlig Mette Ivarsdatter af

Giødvad« den 18. Juni 1743 paa Lysgaard og Hids Herreders Ting beskylder ham for at være »hendes Barne-Fader til et for 11 à 12 Aar siden af hende i Løsagtighed aflet Barn, medens hun tiende i hans Brød¹«.

Efter at dette Klagemaal var kommen Biskop Andreas Wøldike for Øre, tilstillede han strax Nørholm hans Suspension, der oplæstes i Dalsgaard Præstegaard for Præstekonen og et Par Husfolk, da Nørholm ikke selv var tilstede.

For at afværge et Nedslag sendte Præsten sin Biskop en Skrivelse, hvori han søger at retfærdiggjøre sig bl. a. med følgende Vendinger:

»Jeg fattige fortrenge Præst bliver Dag for Dag af mine Efterstræbere jo mere og mere forfølget, saa jeg næsten maae forgaae, om jeg ikke hafde Gud og min Samvittighed til Vidnesbyrd. Igaar den 18. hujus lod Procurator Hans Rafn fremstille en ond og fast ugudelig Quinde for Lysgaard Herreds Ting under Skin af et Vidne, naefnlig Mette Ivarsdatter af Giødvad, som, uagtet at jeg derfor aldrig var kaldet ved Sgn. Rafns Quæstioner, har tillagt mig saa skammelig og løgnagtig Beskyldning« — — som det er hans Hensigt »med Lovmaal (sig) at fraligge (!)«.

Med Hensyn til denne »onde og fast ugudelige Quinde« var Lykken ham ikke bedre, end at han selv, 1731, da hun forlod hans Hus for at rejse til Sjælland, havde udstyret hende med en Anbefalingsskrivelse eller et »Pas«, hvori han skildrer hende som en i enhver Henseende ærbar og kristelig Kvinde, som det er ham en Fornøjelse at anbefale til sine Medmenneskers Bevaagenhed.

¹ Fjends Herreds gejstlige Justitsprotokol 1703—1812.

Passet lyder som følger:

»Ovenmeldte Mette Ivarsdatter, som har tient mig meest 2 $\frac{1}{2}$ Aar, siden hun er hjemkommen fra Kiøbenhavn, og imidlertid forholdet sig ærlig og christelig, saa vidt mig er videndes, benyt værdelig med andre Guds Børn i rette Tider det Høyærværdige Alterens Sacramente, var og til Guds Bord nu sidste Skiertorsdag i Taarup Kirke, entledigedes i Villie og Minde af sin Tieneste til nærværende Fardag og herefter recommenderes alle forekommende paa hendes lovlige Reyse til Kiøbenhavn, hvor hun agter at søge nye Leylighed, eftersom hun har andet nødvendigt ellers at reyse efter, som er en liden Summa, hun efter Beretning til mig skulde der have til Bedste og vilde der indkræve. Forbliver herimod Deres Velvilligheders tienstskyldigste Tiener

. P. Lorentz [sic!]

P. Loci

Dalsgaard Præstegd. 29/3 1731.«

Nørholm stevnedes imidlertid til at møde for Prousteretten i Feldingbjerg Kirke 18. Juli 1743; førend Stevningen oplæstes, blev der tre Gange raabt ud i Salen, om Nørholm eller nogen paa hans Vegne var tilstede. Men han havde foretrukket at glimre ved sin Fraværelse. Nu fremsattes den tunge Anklage, som Mette Ivarsdatter havde kastet paa ham. »Og da hans kgl. Maj's. allern. Lovs 2. B. 11 Cap. 13. Art. melder, at hvilken Præst tilægte tager noget Quindfolk, som af anden tilforn besøvet er, eller befindes at have søgt Seng med sin Hustru, førend de i Ægteskab ere forenede, skal miste sit Kald efter lovlige Proces, hvilket endvidere ved det udgangne allern. kgl. Rescript af 9. Maj 1738 er vorden skærpet, saa efterdi denne Forseelse, som Hr. P. N. ved en offentlig Ret er bleven angivet at skal have be-

gaaet, er endnu langt grovere og forargeligere, saa han ikke uden største Anstød kan betjene dette hans Embede, før han har lagt en saa beskiemmelig grov Beskyldning fra sig«. — saa opfordres han nu kraftigt til at rense sig.

Nørholm synes imidlertid intet at have foretaget sig i den antydede Retning ud over Brevet til sin Bisp. Des ivrigere var Aktor, Prokurator Hans Severin Rafn.

12. Juni 1744 var Prousteretten igjen samlet, denne Gang i Dommerby i Sognefogden Niels Pedersens Hus, for at tage Stilling til en Stevning, der var indkommet mod »Hr. Peiter Nørholm angaaende nogle Enormiteter« etc., deriblandt at han uden sine Overordnedes Tilladelse hyppigt var rejst over i Aarhus Stift »til en Gaard i Giødvad Sogn, Keilstrup kaldet — —, som og hvorledes han sig ellers adskillige Tider udi een og anden Maade i Embede, Liv og Levnet meget usømmelig og forargelig skal have skikket og forholdet«.

Paa Grund af Aktors Sygdom udsattes Sagens Behandling til d. 17. Juli, og paa denne Dag mødte da en Hr. Busch for Nørholm. Rafn forlanger, at Nørholm skal møde med Kirkebøgerne. Busch tror ikke, at N. er pligtig til noget saadant, »men faar beroe paa den gamle Maade: hvo, som sigter, bør bevise«.

Med slige Floskler lod Retten sig imidlertid ikke besige, men befalede uden videre N. at give Møde d. 7. August med sine Ministerialbøger. Nørholm foretrækker imidlertid ogsaa denne Gang at sende en anden i sit Sted nemlig sin Tjenestekarl, Chr. Nielsen, som han havde medgivet et Indlæg, hvori der forekommer følgende Passus: »Saa fornøden, som jeg efter deres Velærværdigheds Indkaldelse maatte møde at beklage min Uskyldigheds haarde *Fata* og den uskyldig anklagede Sag, saa ugjærne maa jeg anmelde, at jeg over et Tilfald i mit eene Ben er bleven saa skrøbelig og slet, at

jeg personlig ikke kan bivaane Deres Velærværdigheders respective Nærværelse ved Prousteretten i Dag.« Forøvrigt protesterer han mod den Beskyldning, der er bleven rejst imod ham, at han nogensinde har taget »fremmede« til aabenbar Skrifte; det har han aldrig gjort, siger han, »dette er sandt for Gud og alle sande Christne«. Men desværre: hans Kirke- og Ministerialbøger er blevne borte og »fravendt mig i mit Hus i min Svaghed og Alteration enten ved det Ruptur eller derefter, velædle Sgn. Rafn i sidste Vinter lod sequestrere, bortføre og auctionere endeel Effecter hos mig, sc. Bøger og Boehave, Klæder og Korn for denne tilføjede endnu udømte Sag.« Han nærer dog endnu det bedste Haab om at skulle rense sig, men forhaster sig forøvrigt ikke.

Imens affattede Rafn, der var bleven voldsom krænket over Præstens Beskyldninger, et nyt Indlæg, der havde baade Næb og Klør; ingen Umage blev sparet for at komme Modparten tillivs, og Nørholm var desværre et altfor taknemmeligt Angrebs-Æmne for en behændig Modstander. Bl. andet tilstillede Rafn Bispen en »Requisition« angaaende Nørholms Embedsvirksomhed, saavidt den var Bispen bekjendt, og spørger ham, »hvorledes Deres Højærværdighed ved de aarlige Visitatser eller andre Tider har befundet bemeldte Hr. P. N. grundet udi sine Prædikener, om de har været indrettede efter de ordinære Texter, uddragne af Guds aabenbarede Ord og den hellige Kirkes Symbola, forklarede saaledes, at de enfoldige har kunnet forstaa dennem og deraf tage Lærdom, Undervisning, Trøst, Formaning, Straf og Revselse, samt ellers saaledes samlede og fremsatte, som Loven og Ritualen og anden derom udgangen allernaadigste Befalinger forordne?« Samt er han bleven advaret i sit Levnet?

Bispen svarer, at Nørholms Prædiken var sløj, og

de unge i hans Menighed »vidste ikke de bare Ord af Luthers liden Catechismo«, han vil nu slet ikke tale om Ordenes Mening. — Paa det andet Spørgsmaal tjener, at han (Bispen) har advaret ham Gang paa Gang, men uden ringeste Nytte. En saadan Attest maatte nødvendigvis veje tungt i Vægtskaalen. Og selve Indlæggets 30—40 Anklagepunkter var af den Beskaffenhed, at et enkelt kunde have stødt sin Mand fra Stolen. Hans Forgaaelser deler sig naturligt i to store Hovedgrupper. Først er der hans Embedsforsømmelser, der hverken er faa eller smaa. Til en Begyndelse føres der Klage over hans idelige Rejser til Gaarden Keilstrup i Aarhus Stift, hvor han har opholdt sig indtil 5 Uger ad Gangen, mens Menigheden har maattet skjøtte sig selv eller have Ulejlighed med at hente andre Præster til at bestride de løbende Forretninger under hans Fraværelse. Naar det hedder, at han som oftest er rejst bort uden sine Foresattes Tilladelse, maa det dog bemærkes, at der er bevaret 4—5 Ansøgninger til Bispen, hvori han beder denne om Permission for nogle Dage, og faar Tilladelsen; noget andet er det, at han langt har overskredet den Tid, hans Bisp har tilladt ham at være borte.

En Onsdag var han kommen til Taarup Kirke til Fasteprediken og havde sagt til de forsamlede Personer:

»I faar at gaa hjem, siunge en Psalme og læse en Bøn, thi jeg faar ej Stunder at prædike«. Derpaa var han sporenstregs kjørt til Keilstrup. I lang Tid har han ikke ladet afsyngte andre Salmer end »Kyrie« og »Alleniste Gud — og somme Tider mindre«.

Han har aldrig fra Prækestolen læst »den forordnede nye Bøn«.

Han har lovet en Mand en Brudevielse, men ikke desto mindre er han bleven borte, saa Folkene med den pyntede Brud og det alt sammen har maattet kjøre

hjem igjen med uforrettet Sag. »Han havde ikke fornøden alletider at sidde hjemme, bunden som en Hund«, havde han foregivet.

Der herskede ogsaa den største Uorden med Guds-tjenestens Begyndelse; istedetfor at der om Sommeren skulde prædikens Kl. 7 slet, var Præsten først mødt Kl. 10 à 12. Til andre Tider har han ikke sagt Menigheden, naar man overhovedet skulde begynde, saa den ikke sjælden har ventet paa Kirkegaarden 2—3 Timer, tilmed i Vintervejr, før det behagede hans Velærværdighed at indfinde sig.

Der har ogsaa hersket Sjuskeri med de anordnede Bededage, men rent skandaløst er det dog gaaet til i Skriftestolen: Engang var han bleven vred paa Peder Jensen, hvorfor han først havde »truet ham, skieldet og ilde tiltalt ham hjemme i sit eget Hus«, og da han nu kom i Skriftestolen i Taarup Kirke, nægtede Præsten at »antage« ham, før han havde lovet at tærse for ham, et Løfte han senere har maattet efterkomme. Og Degnen vidner, at han ofte har set Præsten holde de skriftede tilbage og aftale Tjenester med dem, som de skulde gjøre ham til Gjengjæld, — — »og viste Degnen — — hvor ublue og ubetænksom Hr. P. N. ellers har været i sine Ord og Talemaader, endog da han haver siddet paa saa helligt et Sted, som Skriftestolen bør være«. Han havde saaledes sagt til to Ægtefolk: »Djævelen skal partere jer baade Mand og Kone, som I sidder!« To andre gamle Folk, Jens Christensen og Hustru, vidner, at Præsten 3. Paaskedag, da de var til Skrifte i Kvols Kirke, tiltalte dem »med saa grove Ord, at de nu blues ved at aabenbare saadan hans Grovhed og Ondskab imod dennem«, blot fordi de havde ladet deres Datters Barn begrave uden Ligprædiken, og »fordi Præsten derved syntes, at de havde fornærmet ham udi

hans Indkomst.« Det skulde de altsaa undgjælde for i Skriftestolen, og Præsten havde holdt den gamle Mand der saalænge, at han — efter Degnens Udsagn — i den Tid kunde have skriftet 2—3 Par.

Der ankes ogsaa over, at han tidt imod Forordn. af 13. Jan. 1736 har taget Børn til Alters samme Dag, som de er konfirmerede; men hvad der efter Datidens Opfattelse næsten var værre end alt det øvrige: han har i Kvols Kirke 1734 2. Søndag efter Hellig 3 Konger taget til lønlig Skrifte og Altergang to Personer, »en Karl og en Kvinde af de saakaldede Tartarer, hvilke skal have været i Complot med 13 à 14 af samme Omløbere, og saasnart de havde været til Alters strax derefter igjen begivet sig bort til de andre«. (Derved havde han forbrudt sig imod Loven 2—5—22). »Men allermest lovstridig har han i dette Fald opført sig, da han for nogle Aar siden til aabenbare Skriftemaal i Taarup Kirke haver admitteret 2 ubekjendte og fremmede Omløbere, af hvilke Quinden var frugtsommelig og af Karlen angav sig at være besvangret; thi hverken før eller siden har de været der udi Sognene, men er blevne sete at omgaa og tigge«. Saasnart de var blevne skriftede »formedelst Synd mod det sjætte Bud«, var de sporeløst strøgne deres Vej.

Hvad Nørholms Prækener angaar, da vidner Degnen Chr. Sørensen, at de er »slette og uden Samling« og ingen til Opbyggelse, og Th. Michelsen, Forpagteren paa Taarupgaard, og »hans Kiereste«, der nu i 8 Aar har hørt paa Hr. Peiter, siger, at hans Prækener ikke har været til Glæde for nogen Moders Sjæl, da de bestod af »noget selvgjort og fingeret Snak«. Og at dømme efter et af Hr. Peiters efterladte Aandsfostre, en Præken¹,

¹ Arkivet i Viborg, Pakken om Fjends Herred. (Bispearkivet).

hvormed han har diverteret sin Bisp under en Visitats 1741, har hans Menighedslemmer Ret. For dette Arbejde — grufuldt ved sin med uendelige Skrifthenvisninger udspækkede Snørkelstil — er noget af det aandløseste og kjedsommeligste, der kan bydes et Menneske.

Efter at vi nu har set Menighedens Opfattelse af Præsten, falder det næsten komisk, naar Nørholm paa Kirke-Inspektoratets Forespørgsel om Tilstandene i hans Menigheder 1735 giver nedenstaaende Svar, som vi lader følge med hans egen Ortografi:

»Thaarup og Kvols Sogner:

Disse Meenigheder ved icke bedre end det Aandelige Lius, Ved Hvilchet Gud Har bereed dennem salighed; sees gierne her, om Mueligt er, med i det Hellige for at blive en anden tiid Herlige hos Gud i det ævige, Lovet være Gud og vor Herris Jesu Christi Fader, som har aabenbaret os sin saliggjørendis Naade.«

Men vi gaar videre med Nørholms Synderegister:

Han har for Skik at bruge Skjældsord mod sine Sognebørn fra selve Prækestolen; den Behandling fik Niels Fisker i Kvols, fordi han en Søndag under Prækenen var kommen til at hoste, mens Præsten troede, han havde let af ham. Han havde fra Prækestolen tilraabt Michel Dalsgaard: »I skal bie, jeg vil tale med eder om eders Husholdning, dog ikke under dette Tække«. — Andre, deriblandt Degnen, har hørt ham larme og skjænde paa Poul Jensen og sige, at det var hans Skyld »at han fik ingen Brasen.«

Stik imod Forordningen har han forlangt for sine Ligprækenere af nogle én Daler af samme to og sagt i sine Ligtaler, at Hesten trak, som den fik Havre til! Ja, han har endog taget 3—4 Daler og endnu været ufor nøjet. Byder man ham mindre, end han forlanger,

nægter han rent ud at tale ved Graven. Da Kirsten Jensdatter skulde have sin Mand i Jorden, bød hun Præsten en Sletdaler; »forlidt, lille Kirsten«, sagde Præsten. De kom da overens om, at hun yderligere skulde gjøre ham en Dags Arbejde.

Ligeledes trodser han Kongens Lov ved at forlange Penge af de fattige for at konfirmere deres Børn. Af en stakkels Tjenestepige tager han endog hele tre Sletdaler, og naar hun kommer til Præstegaarden for at blive hørt i sine Lektier, maa hun undertiden en hel Dag igjennem staa i Præstens Lade og tærsk. Han nægter at tage Hans Jensens Søn til Konfirmation, før Faderen har givet ham en Hane med Løfte om mere, skjønt netop denne Dreng var en af de flinkeste til at læse. Niels Sørensen havde maattet laane en Rdl. af sin »Madfader« for overhovedet at blive konfirmeret. Det vilde Præsten have af ham, sagde han, »da han ingen Forældre havde, der kunde gjøre ham nogen Tjeneste.«

En Daler og en Hane synes at have været den Pris, hvori han holdt sine Konfirmationer. En fattig Pige, Kirsten Jensdatter, maa op med en Sletdaler — som hun tager af Lønnen — plus en Høne og to Snese Æg; en anden Pige giver »en Sletdaler, som hun maatte laane hos fremmede, siden hun var fattig«, desuden to Høns og en Snes Æg.

»Dette er nu«, slutter Rafn denne Del af sit Indlæg, »om Hr. P. N.'s Forhold udi hans Embede, og hvor skjødsløs, uordentlig, lovstridig og uforsvarlig han derudinden haver teed sig og handlet«.

Er dette den Dalsgaard Præsts Udseende om Søn- og Helligdagene, da er det Ansigt, han optræder med paa de almindelige Hverdage, endnu grimmere.

Saaledes viser han sig ofte drukken baade hjemme

i Præstegaarden og ude i Marken, endog saa han slingrer, og det har aldeles ikke forandret sig til det bedre, siden han suspenderedes fra Embedet. I saa Henseende foreligger der utallige Vidnesbyrd især fra Tjenestefolkene. Han er i sin Tale hengiven til »letsindigen og ubluelige at sværge og bande«. Og det er ikke Smaatrumfer, han excellerer i, men han anmoder ved enhver Lejlighed Djævlen om at støde ham snart her snart der hen. Her en lille Blomsterkost af hans hyppigst forekommende »Eder og Bander«: »Gud lad Djævlen støde min Sjæl i Helvede; Djævlen skal støde hans Hals itu; Djævlen støde mig nederst i Helvede; Djævlen brække min Hals; Gid jeg bliver en Djævel«! — Han ønsker, at Jorden maa aabnes, og han fare levende ned i Helvede: at han maa æde Døden og Djævlen i sig det første, han annammer den Herre Jesu Legeme og Blod, »og dog brød han det Løfte, han havde givet under saa grusom en Ed«; en anden har set ham slaa sig for sit Bryst og sige: »Gid Sathan siunke mig ned i Helvede.« — Hans Yndlingsed var og blev dog: »Djævlen skal partere dig«; med denne Ed plejede han at ryge i sine Sognebørn, naar han kom i Klammeri med dem, og det gjorde han hyppigt. Thi selvfølgelig var en saa urolig Herre ogsaa en slet Nabo; og Byens Mænd vidste sig næppe sikre paa Liv og Lemmer, især da, naar han »havde en Humle i Øret«, og det havde han ofte.

Slemst gik det ud over Christen Teils, der havde understaaet sig at tage én af Præstens Køer i Hus, »hvilken Præsten vilde igjentage med Magt, men gelingede ikke« —; da Chr. Teils derefter tog Vidnet og Chr. Søgaard med sig og gik i Præstegaarden til Præsten for at tilbyde ham Koen imod Skadens Betaling, kom Præsten ud med et stort Glas Brændevin i den ene og et stort Stykke Træ i den anden Haand og

sagde: »Dette Brændevin skal I tvende Mænd have«, pegende ad dem med Glasset, »men du, Christen Teils, skal have af denne«, pegende ad ham med Træet, — »det Djævelen skal partere dig!« »Derpaa gav Præsten, P. Nørholm, Chr. Teils en stor Haab Hug af Træet ufor-skyldt, og imidlertid han saaledes slog, bandede han tilligemed.«

Ved en anden Lejlighed gik det ud over et Par Fiskere, Søren Jensen og Poul Larsen af Knudby. De stod i al Skikkelighed nede ved Fjorden og var ifærd med at skubbe deres Baad ud, da Præsten kom til og spurgte, »naar de vilde komme til hannem med hans Land-Heldt?« Hvadfor Heldt? spurgte Søren Jensen; han vidste ikke, at nogen havde Heldt tilgode hos dem. »De Heldt jeg skal have og plejer at faae«. Snart udartede Forhandlingerne til et højroestet Skjænderi, under hvilket Søren Jensen hævdede som sin Opfattelse, at »de kunde give ham Heldt om de vilde, og han [Præsten] havde ingen Ret at fordre dem«. Men nu exploderede Præsten af Raseri, bandede stygt og raabte: »Du næsvise Hunsfott, Djævelen skal partere dig!« og i det samme slog han ham i Næse og Mund, saa tre Tænder gik ind i Munden, »derpaa undkom Deponenten ud fra Præsten paa Skibet«.

Ogsaa med sin Nabo, Chr. Sørensen, laa han nu og da i Spektakel. En Tid før Valborgs Dag var et Par af Chr. S.' »Bæster« gaaede over paa Præstens Grønagre. Præstens Folk forsøgte at tage dem i Hus, men det mislykkedes. Nogle Dage efter, da Chr. S. kom over i Præstegaarden, før Præsten i ham med de Ord, at han havde at hegne sin Toft! Hvortil Chr. S. bemærkede, at det var ikke Hegnstid; vilde han have hegnet, maatte han selv gjøre det. »Derpaa Præsten svarede: Hvad siger din Hund? Djævelen skal partere din Hyrdeknægt! Jeg skal tage en Pistol og brække

din Hals«, men Chr. S. løb sin Vej og undgik derved videre Overlast. Nogen Tid efter løb et Par af Præstens »Høfder« i Chr. Sørensens Korn, »dem han tog i Huus, hvor Præsten kom til ham i Deponentens egen Gaard med en Egekiep i hans Haand, bandede og skioldede ham ud, for han tog hans Høfder i Huus og sagde, han skulde skaffe ham dem ud igjen, det Deponenten og gjorde, da Præsten stod og slog paa Bagploven, at Kjæppen gik i Stykker, og var færdig at slaa paa Deponenten, brugte en uforskammet Mund med Skjelden og Banden og Trusel og sagde, han skulde engang skyde ham som en Hund«.

Ogsaa Anders Nielsen Bodder fra Giødvad havde han en Vinterdag, 1742, overfaldet i Præstegaarden med Hug og Slag, Skjældsord og Trusler. De var dog komne overens i Mindelighed, efter at Præsten havde givet Anders tilstrækkeligt Brændeviin samt et Træ i Skoven.

Vanskeligere faldt det ham at formilde sin Morbroder, Fischer paa Østerkeilstrup, imod hvem han ogsaa havde tilladt sig Ukvemsord. Præsten hævdede dog, at det var Anders Nielsen Bodders Skyld, idet han (Anders) viste Præsten ulovlig Medfart i Ord og Gjærning, »hvorudi det kom mig for, at Guds Aand og de guddommelige Raad ikke havde Magt med ham i mine Tanker, og at han vilde sige: jeg har en Husbond! at jeg da maaske, men mig nu uafvidende, kan have sagt: Du i din Ondskab er en Skielm, og den Husbonde, der har Magt med dig, er det samme ligesaa!« Men nu var ulykkeligvis Anders' Husbond ingen anden end Nørholms Morbroder. Den gamle lod sig dog senere forsones.

Faa er hans Ondsindethed dog sikkert gaaet saa stærkt ud over som hans sidste stakkels Kone, Johanne Bornich. Efter alt hvad der fremgaar af Vidneforklaringerne,

synes Sult og Prygl at have hørt til hendes daglige Traktement.

Saaledes er hun kommen ind til Chr. Sørensen med en blaa Plet ved det ene Øje, og da hans Hustru spurgte hende, hvor hun havde faaet denne Plet, svarede hun: »Vi slaas, jeg og Præsten, undertiden«, »og det har jeg for den Canalies Skyld«. Hun er ofte kommen ind i Chr. Sørensens Hjem og har bedt om Brød og beklaget sig over, at hun sultede. Vidnet har givet hende Øllebrød, givet hende Salt m. m., og hun har spist i hans Hus »efter Fattigfolks Evne«.

Engang da Vidnets Kone laa i Barselseng, havde Præstekonen sendt en Kvinde til hende og ladet hende sige, at Præsten var rejst til Gjødvad, og den Mad, han havde sat af til hende (!), før han rejste ud, var nu opspist, hvorfor hun tillod sig at bede Vidnets Kone hjælpe hende med lidt, til han igjen kom hjem: hvad hun da ogsaa gjorde. Hun maatte gaa i Marken og flytte Kreaturerne, bære Lyng, Tørv, Vand osv., saa der ingen Forskjel var paa hende og den simpleste Tjenestepige.

Ogsaa hos Povl Larsen har hun været for at bede om Brød, og han har ofte set hende »røgte Høvderne med Foder — veret [hvervet] Hø i Marken og fremdeles gjort Markarbejde«. Endelig i 1742 havde hun fortalt Hans Jensen, at hun tilligemed »de andre Quindfolk i Præstegaarden havde faaet Hug om Natten af Præsten, saa hun med hannem havde haft en ond Nat; dette beklagede hun med grædende Taarer for Vidnet.« Samme Nat havde Nørholm drukket med et af sine Sognebørn, til han blev »ganske fuld« —, hvorpaa den fremmede trak Præsten af Tøjet og lagde ham op i Sengen. Chr. Andersen, der var i Dalsgaard Præstegaard for at tærskes, har set Præstekonen gaa i Gaarden med et forslaaet Øje og græde. Engang havde han

»slaget hende, saa hun fik det at finde udi hendes Ryg«. Ved en anden Lejlighed havde han »givet hende et Ørefigen af vred Hue, saa hun svinglede«, skjönt hun dengang var højfrugtsommelig. — Selve Juleaften, 1742, drak han sig fuld og slog hende, saa hun maatte retirere ind i Ovn; herfra gjennem han hende dog ud igjen og slog hende paany tilligemed dem, der havde villet befri hende. Peder Christensen og Chr. Pedersen vidner, at de den Nat var i Præstegaarden og saa Præsten saa fuld, at »han bandede sin Mor, slog [et] Brød efter hende og gjente hende ud, saa hun maatte skjule sig i Bryggerset«. Chr. Pedersen fortæller, »at da han havde været oppe i Byen med Præsten, og de kom tilbage igjen til Præstegaarden, løb Præstekonen og Pigen ind i Bryggerset for at skjule sig for Hr. Peiter N., efterdi de saa, han var drukken; men Præsten stødte Døren op og kom ind til dem, hvorover de krøb ind udi Ovn, og da de fornam, Præsten søgte efter dennem, skreg de, saa at deres Skrig kunde høres udi Gaarden, og da Vidnet lastede saadant af Præsten, svarede han: »Hvad skal du!« og derover blev Vidnet bange og løb sin Vej.

Anne Michelsdatter var Mikkelsdag 1742 i Dalsgaard Præstegaard for at slagte; som hun og Præstekonen stod i »Vognskiulet« og passede deres Dont, kom Præsten ud og skjændte paa sin Kone. Hun gik nu ind, og Præsten bagefter. Lidt efter kom hun atter ud, og da græd hun og sagde, at Præsten havde slaaet hende og viste dem, hvor hendes Ansigt var blaat og ophovnet, og hendes Arme blaa og gule efter Præstens Nap. Da Plovfolkene senere kom hjem, jog han hende ud i Bryggerset, for at de ikke skulde blive opmærksomme paa hendes mishandlede Ansigt, og der sad hun og jamrede sig til langt ud paa Aftenen. Tjenestekarlen, Niels Kjeldsen, vidner, at baade Konen og Tjenestepigen

har engang maattet tilbringe en hel Nat i Bryggerset uden Lys eller Seng og uden at turde vende tilbage før henad Morgenstunden af Frygt for Præsten. Han ved det, da han selv har sin Seng i Bryggerset. Dette var 1743, altsaa efter at han var sat under Tiltale.

Ved en anden Lejlighed jaged han hende ned i Kjelderen og bandt Døren til Sovekammeret, mens Pigen Lisbeth var inde hos ham for at klæde ham af i hans Fuldskab, siger Vidnerne.

Som tidligere berørt gik end ikke hans Moder Ram forbi, men baade nu og da jog han hende ud af Huset, saa hun maatte søge Husly hos Bønderne; man havde set ham støde den gamle Kvinde ud af Døren og sparke hende, og Chr. Pedersen vidner, at han Juleaften 1742 saa ham gribe et Stykke Brød, der laa paa Bordet, bestemt til »Folkenes Melmad«, og slænge det efter hende; at det ikke traf hende, men faldt paa Gulvet, var næppe hans Skyld.

Han stod i ondt Rygte for en Pige der paa Gaarden »nafnlig Lisbeth Pedersdatter«; endogsaa Lisbeths Moder indrømmer, at der er noget muggent ved Forholdet mellem Datteren og dennes Husbond. Det var ogsaa hans Sognebørn noget paafaldende, at han fik saa travlt med at faa hende gift, saa han lod lyse for hende 1. Pintsedag, 2. Pintsedag og Søndagen derefter, hvorpaa han »giftede hende med en Dreng, som samme Tid tjente ham, nafnlig Chr. Nielsen«, gjorde deres Bryllup og indsatte dem i sin Gaard, Keilstrup. Dette hindrede ham dog ikke i senere at jage dem ud derfra med Haan. En Dag da han var bleven rasende paa Chr. Nielsen, gav han ham »en Ørefigen saa han fløj op til Væggen, og derpaa greb en Spade og søgte ham med, men Chr. Nielsen undflyede«.

Det er allerede fortalt, at en vis Mette Ivarsdatter,

1742 havde udlagt Nørholm som Fader til et Barn, hun var nedkommen med paa Sjælland 1732, umiddelbart efter, at hun i Utide havde forladt sin Tjeneste i Dalsgaard Præstegaard. Det var ved denne Lejlighed, at vor Præst udstyrede hende med det ovenfor citerede »Pas«, der dog kun var underskrevet med hans Fornavn: Peiter Lorenz, hvori han attesterer hendes kristelige og sædelige Vandel m. m., mens hun var i hans Brød, en Vandel, der altsaa faa Maaneder efter resulterede i et Drengbarn, som hun gav Navnet Ivar, og for hvem hun maatte udstaa Kirkens Disciplin i Aarby paa Sjælland, hvad vi lærer af efterfølgende Skrivelse:

»Bemeldte Mette Ivarsdatter, som med sin Madfader, Mr. Fridrich Andersen, for Amme flötter af Meenigheden, har afvigte Dnica. Oculi for sin begangne Synd imod det 6te Bud udstaaet Kirkens Disciplin her i Aarbye Kirke, hvor hun med væemodige Taare udviste sin Fortrydelse over samme sin grove Forseelse; jeg formoder, hun herefter tager sig iagt for saadan og ald anden grov Forseelse, og veed ellers intet, som kand forhindre hendes Altergang.

Hvilket testerer

L. Lüster.

Aarbye Prstegrd. d. 5. Maji 1732«.

Denne hendes Afbigt blev aldrig bekjendtgjort i Taastrup Menighed, skjönt det var der, hun havde avlet Barnet.

I 6—8 Aar opholdt Mette sig nu paa Sjælland og fungerede i den Tid snart som Amme snart som Malkepige, indtil hun omsider til Nørholms Ulykke vendte hjem med Drengen og aabenbarede den sande Sammenhæng med hans Fødsel. Oprindelig havde hun udlagt en Anders Jensen, »Avlskarl i Dalsgaard Præstegaard«,

men nu havde der uheldigvis aldrig tjent en Karl af det Navn i samme Præstegaard, saalænge nogen kunde huske. Og da nu Rettens Folk spurgte hende, af hvem hun da var bleven besvangret, svarede hun uden Forbehold: »Af Hr. Peiter Nørholm, som her sidder ved Retten!« Hun forklarede da, at han havde bedt hende saa indtrængende om at udlægge en anden og undskylde ham, »saa han ikke skulde være bange, hvergang Hundene giøede«. Og han havde givet hende 3 Sletdaler, 1 Dyne, en Pude og et Lagen for at tie. Forøvrigt havde hendes Barn tjent Nørholm i over et Aar.

Søsteren, Karen, fortæller, at hun var gaaet til Præsten og havde forlangt, at han skulde give Mette noget tilhjælp til sit Barn; »ellers vilde hun kaste det til ham«. »Hvoraf Hr. P. N. brast i Latter og gav hver af dem 1 Rdl.; men da Mette Ivarsdatter sagde til Hr. P. N.: skal jeg ej have mere end min Søster? gav han hende foruden de forrige en 15 Skilling, og da de skulde gaa bort, bad han dem, de ikke maatte gaa ind i Nybroe (som er et Kroehus), thi der kunde forefalde saa meget, om de kom derind.« For at imødekomme Præstens Ønsker gik de da en Gjenvej uden om Bakken nede ved Fjorden.

Johan Andersen har hørt Mette Ivarsdatter bede Præsten om et Stykke Træ i Gjødvad Skov; da Nørholm indvendte, at han kun havde lidt, sagde Mette: »I maa vel give mig lidt at føde Drengen op med.« »Hvad siger I, lille Mette, ret nu skal I faa et Stykke«, svarede Præsten forekommende, og et Træ blev stemplet, mens Vidnet saa derpaa.

Et andet Klagepunkt lød paa, at han havde faaet sine Sognebørn til at underskrive et Dokument, som han selv havde opsat i sin egen Interesse, uden at gjøre de enfoldige Mennesker bekendt med, hvad de

skrev under paa, skjønt Dokumentet var forsynet med Lovens Ed.

Det vidner ikke om stor Skrivekyndighed blandt denne Egn's Bønder, naar det hedder: »Hans Jensen skrev selv sit Navn, Chr. Søegaard tegnede nogle Streger, Poul Larsens Navn skrev Oluf Munk, Clemens Larsens Navn skrev Peder Christensen, men hvem der skrev de andres Navn, ved de ikke selv«. For at opnaa denne Tjeneste trakterede Præsten Selskabet med Øl og Brændevin, Ost og Brød og Spegesild saa meget, de vilde have, og Bønderne blev i Præstegaarden til langt ud paa Natten og holdt sig lystige. Han havde lokket »sine enfoldige og uskriftkyndige Sognefolk« til at skrive under ved at foregive, at Thomas Michelsen og Gravers Nielsen paa Taarupgaard samt Lisbeth i Nybroe alt havde underskrevet, hvad der var det rene Opspind; endogsaa Degnen Chr. Sørensen var gaaet i Fælden og havde skrevet sit Navn, da Præsten indbildte ham, at Prokurator Rafn ønskede hans meget agtede Haand.

Det blev forøvrigt en maadelig Tak, Nørholm ydede sin Degn for denne Villighed: En Aften før Jul, 1743, var Degnen bleven kaldt om i Præstegaarden; men da han var kommen tilstede, og Samtalen var gaaet i nogen Tid, udviklede Situationen sig brat til en kritisk Højde, idet Præsten greb Degnen »i sit Kjoleærme og dermed rev det samme i Stykker, sigende til Degnen: »ja, ja, god Karl!« samtidig raabte han paa sin Pige, at hun skulde bringe ham »hans Tyremie«. Men nu sled Degnen sig løs og slap hjem, uden andet Tab end sit Trøjeærme.

Næste Søndag Aften havde vejfarende Folk mødt et pudsigt Optog mellem Borup Bakker. Først saa man paa en Krikke en Dreng med en tændt Lygte; det var Præstens Røgter, Jesper; bag efter sneglede en Vogn sig frem gennem Mørket, og nu forstod man, at den

beredne Lygtemand skulde forebygge, at Vognen kjørte udenfor den snevre, sandede Vej, der hist og her havde ret høje Skrænter. Paa Vognen sad, foruden Nørholm, hans Tjenestepige Maren, hans Ladekarl Niels og hans Andenkarl Chr. Nielsen, der holdt Tømmen. Da Toget var naaet op foran Degnens Dør, standsede det. Men Degnen havde aldrig saasnart hørt Præstens Røst, før han, med Tanken paa hvad der forleden var passeret, blev »frygtsom, eftersom Præsten ikke plejede at besøge ham saa silde, gik udi et Kammer og skjulte sig for Præsten«. Saaledes afværgede Degnen paa en snild Maade øjensynligt et heftigt Sammenstød med sin gejstlige Foresatte. Imidlertid var Præsten og hans Garde kommen af Vognen, og Præsten gik ind i Degnens Stue, hvor han satte sig med en Tyremie i Haanden og spurgte blidt, om Degnen var hjemme. Men Degne-Konen svarede behjærtet: Nej, han var oppe i Knud hos sin Datter. Dette beredte øjensynlig de ankomne Gjæster en Skuffelse, og Præsten sad i nogen Tid i Tavshed og knugede sin Tyremie. Imidlertid samlede hans trofaste sig omkring ham. »Den ene Karl, nafnlig Niels, havde en stor Kiæp i hans Haand«, — at den har været respektindgydende stor, derom vidner den Tilføjelse, at den »var af det Slags, man bruger at tærskede med«. »Den anden Karl, nafnlig Chr. Nielsen, NB. endskjønt han var Kusk, havde en Plejlslaue i sin Haand«. Om Arten af Marens Vaaben forlyder der intet. Chr. Nielsen gik nu hen mod Degnekonen, løftede sin »Slaue« i Vejret og sagde, at ifald hendes Mand havde været hjemme, skulde han have smagt denne. Præsten rejste derpaa tilbage efter nogen Tids Forventning.

Da man kom for Retten med denne Sag, vilde Maren paastaa, at det Vaaben, Præsten havde holdt i Haanden, var et Spanskrør; men det er sikkert et Udslag

af Marens Lyst til at fremstille Sagen i det gunstigste Lys for sin Husbond; thi alle de andre siger, at det var en regulær Tyremie, og, som Rafn saare rigtigt bemærker, »ved man, at Forskjellen mellem et Spanskrør og en Tyremie er saa stor, at de tvende Slags Geværer lettelig uden Vanskelighed fra hinanden kan kjendes«.

Og Jesper, der jo havde spillet en forholdsvis fred-sommelig Rolle under den hele Kampagne, fortæller, at Maren »sadt midt i Vognen forved Præsten, og Præsten havde een Tyremie i sin Haand paa Rejsen«.

Det oplyses tillige, at Præsten som en god Felt-herre samtidig med, at han overrakte Chr. Nielsen den store Knippel, gav ham et Glas Brændevin, for at han skulde gaa i Kampen med større Kourage, og Felttogsplanen var denne, at de to Karle skulde tage Stade ved Degnens Dør med de store Knipler og passe paa Udgangen. mens Præsten selv gjorde det første kraftige Indhug med Tyremien. Men hele det smukke Arrangement mislykkedes jo ved Hovedpersonens absolute Fraværelse. »Og Degnen, som skjulede sig, forekom og undgik saaledes viselig alt det, Præsten med sin medbragte mistænkelige Tyremie og sine tvende Karles Slaueler havde agtet at tentere imod hannem«, siger Rafn.

Det sidste Punkt i Nørholms lange Synderegister drejer sig om, at han hellig tre Kongers Aften 1744 er »bleven overbevist at [have] været drukken, dantzet, sprunget og holdt sig lystig den ganske Nat«. Han havde med rund Haand trakteret sine Folk med Øl, Mad og Brændevin, og tog sig derpaa en Svingom med Chr. Niensens Hustru, hans tidligere Veninde Lisbeth, medens Maren dansede med Chr. Nielsen. Hans »itzige Kone Madame Johanne Bornich« sad imens stille i en Krog og dansede ikke, og ingen kom i Seng den Nat.

Ogsaa Jesper, Lygtemanden, havde med Undren set Præsten danse den udslagne Nat, snart med Maren og snart med Lisbeth; og hørte Jesper, at Præsten sang til Dansen. Men Præstekonen dansede fremdeles ikke. Jesper maatte indrømme, at Præsten havde taget en temmelig høj Snaps, dog ikke mere end at han, som anført, baade kunde gaa og danse; det forekom endogsaa Jesper, at han dansede ret godt.

Dog snart havde nu Nørholm sprunget sin sidste Dans som Præst. »Saasom én af disse Poster kunde være nok, siden saa mange«, faldt Hammeren den 18. Sept. 1744, hvorved »Hr. Peter Lorentz Nørholm kiendes fra sit Præsteembede ved Taarup og Kvols Menigheder, og alt hvad deraf kan dependere, og ej videre at befatte sig dermed eller opbære nogen af Præsteindkomsterne: saa og efter General-Kirke-Inspectionens Missive af 5. Nov. 1740 paa kgl. allernaadigste Ordre kjendes og hermed Hr. Peter Lorentz Nørholm fra sin præstelige Habit«.

Desforuden havde Rafn skrevet ham en Regning paa 100 Rdl., som Salær for den Energi, hvormed han havde arbejdet for hans Afsættelse. Retten nedsatte Summen til 80 Rdl. »sige firesindstve Rigsdaler, hvilke Hr. Peter Nørholm betaler til Rafn under Pant i hans Bo efter Loven, og til Justitskassen 3 Mk. 8 Sk. under lige Condition«.

Den eneste, der overraskedes ved dette Resultat, var selve Peter Nørholm. Thi dette letsindige Menneske synes i sin utrolige Sangvinitet stadig at have haabet paa et for sig gunstigt Udfald, skjønt han ikke havde forsøgt at tilbagedrive en eneste af de tunge Beskyldninger, der i en endeløs Række ophobedes imod ham, eller overhovedet havde foretaget sig andet i Sagen end

sende sine Overordnede nogle ret ligegyldige, »væmodige« Skrivelser.

Dersom hans egne Ord staar til troende, har Domsafsigelsen — ifølge et nyt Brev til Bispen af 28 Sept. 1744 — endog i den Grad overvældet ham, at han har faaet »en Rørelse paa mit venstre halve Legem, som Hr. Sgn. Rafns haarde Beskyldning har aarsaget mig«, og han tilføjer, at den »tiltager med sine Fastigationer, saa at jeg ikke har en Dags Helbred siden i mit Hoved, nu i tyve Aar og derover, jeg har betjent uværdig (!!)

det hellige Præsteembede det bedste, jeg kunde«. Om hans Defensor siger han, at han kun har haft til Hensigt at »malke og udsue mig fattige Mand«; han aner ikke, hvilken umulig Opgave, der var stillet den Sagfører, der skulde forsvare Nørholms uendelige Bedrivelser. — »Jeg har og en ung ubevandt Barne-Hustru paa disse Orter, som gemene Folk kan løbe med, som de vil«, siger han, skjønt vi ikke i ringeste Maade hører, at Johanne Bornich har optraadt imod sin Mand, uagtet hun sandelig kunde have haft Grund dertil. Endelig slutter han med følgende Tirade: »De skarnagtige Beskyldninger i Sgn. Rafns Sag har jeg recommanderet min Anbydelse med Samvittigheds Sandhed og Ed og uimodsigelig for Gud kan benægte (der kiender Troen af Kundskab og Tillid til Gud i Christo) under Acten. Det Deres Højærværdighed i Naade lader sig være anmeldt paa behjælpelig Maade; Gud bevare Hannem!«

Imidlertid maa han paa en eller anden Maade være kommen til Indseelse af, at det Mel, han førte i Posen, ikke var af allerreneste Slags, og at en Henviſning til en højere Instans ikke vilde fremkalde nogen nævneværdig Forandring til hans Fordel. Thi den 21. Okt. 1744 frafalder han at appellere; hans Helbred og øvrige Tilstand er ikke til det, siger han: »som endnu herved

sker til vedkommendes Efterretning; der kan i Jesu Navn da kaldes en anden til Kaldet, og efter Dommen Kaldet, se: Taarup og Kvols Menigheder, nu være vacant«.

Saaledes resignerer han, vist nok første Gang i sit Liv, samtidig med at han indtrængende lægger Biskoppen paa Sinde at holde Haanden over ham og »fattige Hustru« i Naadsens Aar og længere frem.

Det er en selvsagt Ting, at Nørholm, da han 1745 skal flytte ud af Dalsgaard Præstegaard, ikke kan komme overens med Eftermanden, Thøger Uttermøhlen, om Af-saaelsessummen.

Uttermøhlen byder ham resolut 220 Rdl. for Bygningerne; det er altfor meget, men ligegodt: 220 Rdl. er budt! Nej, dette Tilbud kan Nørholm umuligt tage imod; men »i Forventning af deres (o: Synsmændene) christelige Bifald og Consideration med mig og fattige Hustrue« vilde han formode, at man med ham vilde finde 250 Rdl. at være passende! Nej, Uttermøhlen har allerede strakt sig længere, end han egentlig vilde, man faar da at gaa til Taxation. Denne giver som Resultat — 130 Rdl.! Desuden beskyldes Nørholm for ulovligt at have bortført, hvad der med Rette hørte Præstegaarden til, og der er ikke noget Kammer, ja end ikke Seng eller Mad at byde den nye Præst i Naadsens Aar, da Kreditorerne har taget alt. — Nu bliver Nørholm spag og tilbyder sin Eftermand Gaarden for 195 Rdl.! Uttermøhlen gaar ind paa at udbetale denne Sum, dog kun paa den Betingelse, at Nørholm flytter ud af Gaarden før April 1745; men da Dalsgaard Præstegaard var pantsat til de gejstliges Enkekasse i Viborg Stift for 105 Rdl., skulde Nørholms økonomiske Status ikke bedre sig synderligt ved dette Salg.

Naturligvis beklagede Nørholm sig bittert hos Myn-dighederne over den Partiskhed og Uretfærdighed, som

Synsmændene efter hans Opfattelse havde gjort sig skyldige i under Værdsættelsen af hans Ejendele; en hel Pakke Jammerklager desangaaende findes i Viborg Arkiv; men Myndighederne var vante til Nørholms Jeremiader og vendte det døve Øre til.

1745 maa han altsaa rykke ud af Præstegaarden for at en fredeligere Æra kan tage sin Begyndelse. Efter denne Tid har han intet blivende Sted, men flakker omkring som en hvileløs Aand, for det meste optaget af at skrive Ansøgninger til Myndighederne.

1746 træffer vi ham i Hinge, hvor han har udfærdiget følgende Skrivelse: »For alt, hvis ædle Procurator Hans Rafn, Viborg, i Kraft af den over mig udi Prousterretten i Dommebye d. 18. Sept. 1744 afsagte Dom for sine derved tildømte Omkostninger — 80 Rdl. — haver hos mig til sin Betalings Erholdelse ladet sequestrere, udlægge og auktionere, haver han gjort mig fuldkommen Rede og Rigtighed, saa jeg med samme hans Behandlinger udi et og alt aldeles er vel tilfreds og fornøjet, og tilstaar herved intet hos hannem i nogen optænkelig Maade derfor at komme tilgode eller have at fordre, hvorfor jeg hannem med al Taksigelse for resonable Omgang og Medhandling quitterer.

Hinge 11. Juli 1746.

P. Nørholm.◄

Stilen røber sig her helt igjennem som Rafns. Og de, der husker Nørholms farvede Skildring af Procuratorens tidligere Besøg hos ham ved en lignende Lejlighed, gjætter, at det ikke har været med noget let Hjærte, vor Præst har sat sit Navn under dette Dokument.

General-Kirke-Inspektions-Kollegiet havde umiddelbart efter Nørholms Afsættelse opfordret Stiftets Præster

til at yde ham »en maadelig Pension til nødtørftig Ophold, da han derpaa kunde tilholdes at aflægge den gejstlige Habit for ikke at gaa Præsteskabet til Beskæmmelse i den Tilstand, han nu er udi«. Præsterne holder imidlertid ikke af at udrede denne Pension —, den indkommer sparsommere Aar for Aar, og Inspektoratet udfritter Bispen om Aarsagen. Bispen svarer i en længere Skrivelse. Skjønt Skrivelsens første Del strængt taget ikke vedkommer Nørholm, men omhandler nogle bortkomne Cirkulærer, tillader vi os dog at anføre ogsaa dette Afsnit, da det giver en saa ypperlig Idé om de fortvivlede Postforhold i den Tids Fjends Herred. Skrivelsen er dateret 17. Febr. 1749, og efterat Bispen har anført, at de udsendte Cirkulærer ret ofte ikke indkommer men »forkommer«, fortsætter han: »Jeg finder det ogsaa billigt at holde baade Præsterne og Degnene i nogen Maade undskyldte, naar de om Vinteren ikke saa hurtigt kan befordre circulaire Breve som om Sommeren; thi dels er Vejene paa mange Stæder formedelst Vejret og Aær meget besværlige at passere helst udi denne Vinter, da den meget overflødige og næsten usædvanlige Slud, Regn og Sne haver der gjort Floder, hvor om Sommeren næppelig findes smaa Bække, dels ogsaa for Skoleholds Skyld, som sker ulig mere om Vinteren end om Sommeren, hvilket Arbejde Degnen enten skal forsømme for at besørge Prouste- og Bispebrevene, naar de kommer dem tilhænde, eller leje andre Folk dertil for Penge, som falder meget tungt for de arme Mennesker at udgive i Henseende til deres saare ringe Indkomster, som de her i Stiftet haver paa de fleste Stæder, og naar de kan leje andre for sig at befordre Brevene, saa sker det dog ofte, at de geraader derover i Ulejlighed og større Ansvar, i det Brevene af dem, til hvilken de betroes, bliver forsømte eller med alle forekommes, som

just ogsaa i disse Uger er sket med tvende Breve, nemlig et af disse, som haver angaaet Peter Nørholm, og et andet af dem, som angaar den af Hr. Greve Reusz omspurgte Apolloniæ Mariæ Barn« etc.

Efter denne Indledning gaar han over til den omspurgte Sag: Nørholms Pension, og siger, at Præsterne ikke har nogen Lyst til at yde noget til »et dovent og forargeligt Menneskes magelige Ophold.« Desuden var der bleven sørget for Nørholm paa anden Maade, idet Velb. Chr. Fischer til Allinggaard og Regimentskvartermester Clement Fischer paa Keilstrup havde »for ugentlig rigtig Betaling til Hr. Etatsraad Dyssel føjet Anstalt til hans [Nørholms] anstændige Forflægning udi Tugthuset her i Byen [Viborg] i et bekvemt Logement, fraskilt fra Arrestanterne, paa det han ikke skulle løbe omkring baade dennem, sig selv og andre til Haanhed; han var ogsaa virkelig en hel Tid lang i dette Logement uden anden Tvang, end som han ej var tilladt at gaa efter Behag ud af Huset. Men denne Stilhed var ikke efter hans Sind, hvorfor hans Moder efter hans Begjæring og egen Fantasie saalænge plagede baade forbem. tvende gode Mænd og Etatsraad Dyssel, at de endelig maatte lade ham igen gaa sine Veje, men tillige for saa vidt slaa Haanden af ham. Allermindst kan Præstekjolen, som fornemmes af ham at blive baaret, gjøre ham værdig til nogen Almisse«. For, siger Bispen, han blev jo dømt fra sin præstelige Habit efter kgl. Forordn. »som i sin Tid Fred. Højer!¹« »Følgelig er Skylden ikke min, at han tillades til Præst-Ordenens Haanhed i Kjøbenhavn at gaa omkring i Præstehabit«.

Nørholm er altsaa nu i Kjøbenhavn. At han heller ikke der ligger paa den lade Side, men uden Ophør

¹ i Skivum og Giver, se Wiberg III, 97.

render Autoriteterne paa Dørene for at faa sin Sag revideret, derom vidner tilstrækkelig de samtidige Dokumentpækker. Saaledes har han 1748 klaget til selve Kongen over »med Ufred og med Uret at være aarsaget at forlade Brød, Gods og Ægteskab«, og beder om, at han paany »maatte blive en Arbejder i Herrens Vinggaard«. Det er ikke det bedste Skudsmaal, hans Bisp — Andreas Wøldike — giver ham; han siger, at han har været »en slet Mand« baade i Kundskab og Levnet i alle de 21 Aar, han har været Præst. Han [Bispen] havde altid fundet Ungdommen i hans Menighed »i en meget uvidende Tilstand« og hans Prækener overordentlig slette, »undtagen naar han haver betjent sig af fremmed Arbejde«. Mod alle sine Hustruer har han opført sig som et Asen ligefra den første til den sidste; Knubs og Skjænd var for dem alle Dagens Orden. Han undlod at appellere sin Sag til Landemodet, hvorfor Kirkens Patron, Kammerherre Juel, sammen med Biskoppen lod indsætte en anden Præst; han nød sit Naadsens Aar efter Loven, men hans store Gjæld opslugte alle Indtægterne saavel af dette som af hans realiserede Bohave. Kort efter sin Afskedigelse forlod han Stiftet og rejste til Gjødvad, hvor han ejede et Landsted; hans Kone, der saavel som Nørholm selv var beslægtet med Fischer paa Keilstrup, skal være bleven forsørget af denne. Naar Nørholm har fortalt dem i Kjøbenhavn, at han har en Arv tilgode, da ved Bispen intet derom; maaske mener han sin Landejendom i Gjødvad. Gejstligt Embede dur Manden absolut ikke til, siger Bispen; skulde Kongen derimod ville betro ham en lille verdslig Stilling, »hvorved han i sin visselig store Fattigdom kunde have nødtørftig Livsophold, da undes ham det gjerne«.

Men Nørholm gav endnu ikke tabt, og hans stadige Henvendelser til Kirke-Inspektoratet om at tage sig af

hans »retfærdige Sag« bragte 24. April 1749 dette til at udbede sig Dokumenterne i Sagen, især de tre Breve, hvori han fraskriver sig Appellationen.

Denne stilfærdige Anmodning vakte til en Begyndelse nogen Uro. Sagen var nu allerede flere Aar gammel, og Kirkens Patron, Kammerherre O. Juel, kunde i en Hast ikke finde de omspurgte Papirer; han skriver i den Anledning til Biskoppen følgende vaandefulde Brev:

»Højædle og velb.

Højstærede Hr. Biskop!

Al den mulige Flid haver jeg anvendt for at skaffe Deres Højærværdighed Peder Nørholms Frasigelse fra sit forrige Kald, nøje med største Agtsomhed igjennem søgt mine Papirer, mens det haver altsammen været forgjæves, skjønt jeg er forsikret, at det ikke er bortkast, om det var udi min Gjemme; skulde det ikke være bleven bortsendt med Kaldsbrevet? Mig siunes, at det er som en Drøm for mig, at det er bleven mig affordret; mens tilfulde kand jeg ikke sige det. Copie deraf maa der endelig være udi Cancelliet.

Gud hielpe os vel tilrette i dend Sag! Naar Hans Maj. Kongen er passeret, og Münstringen er forbi, skal jeg endnu give mig større Møje. Jeg havde ikke tænkt, at den gode Mand mere skulle have sat Deres Højærværdighed eller mig udi Uroe. Udi Deres Højstestimerede Venskab recommanderer jeg mig højlig og lever ald min Tid med største Consideration

Deres Højærværdigheds højst-
forbundne og skyldigste
Tjener

O. Juel

(Cammer-Herre)«.

Randers d. 15. Maj 1749.

De forsvundne Papirer maa imidlertid atter være komne for en Dag; derom vidner efterstaaende Skrivelse, der, uafsluttet og uden Datum og Underskrift, ser ud som en Kladde med mange Overstrygninger:

»Stormægtigste!

En afsat Præst ved Navn Peter Lorentzen Nørholm, som forhen har staaet ved Taarup og Quols Menigheder i Viborg Stift, fra hvilket Kald han udi Aaret 1744 er bleven afsat ved en Prousteretsdom formedelst adskillige Uordentligheder, hand i nogle Aar skulde have begaaet saavel i som udenfor sit Embede, er for omtrent et Par Aars Tid kommen her til Kjøbenhavn og med mangfoldige Suppliquer til E. kgl. Maj. og endnu flere Memorialer til Erede Collegio, har ført de bittreste Klager over den Medfart, der var brugt mod ham i Jylland saavel under bemeldte Processes Drift, som og at han, efter at Dom i Sagen var ergangen, skulde være bleven som tvungen til at fraskrive sig Appellation til høyere Retter, hvorudover han har begjært, at den Sag nøjere maatte undersøges, paa det han kunde komme til sit Kald og Indkomster igjen.

Endskjønt vi nu vel af Nørholms egne indgivne Klager ikke utydeligt har kunnet forstaa, at hans Forgivende var ikke aldeles rigtig, vi og desuden ved particulier Samtale med ham, da han nu paa et Par Aars Tid har opholdt sig her i Byen, har kunnet formærke en saadan Forstands- og Sindsskrøbelighed hos ham, at han ingenlunde er bequem til at være Præst længere, ihvorvel, naar sligt ham er bleven foreholdet, har han søgt at undskylde sig dermed, at man havde forvoldet ham saadant i Jylland ved at tvinge ham til at fraskrive sig sin Sags Appellation, og at man en Tid

lang havde indlukt ham i Viborg Tugthus, saa haver vi dog paa hans saa ofte igjentagne Klager og Lamentationer ej kunnet undslaa os for at indkalde de forhandlede Acter til Eftersyn for at blive forvisset om, hvorvit hans Foregivende var grundet eller ikke. Af samme Acter have vi da befunden, at denne Nørholm er efter E. k. Maj.' allernaadigste Befaling bleven actioneret for følgende Poster — —.« Her følger et Resummé af Dommens Præmisses, og derpaa fortsættes: »Disse Beskyldninger synes nu ved lovlige Tingsvidner noksom at være beviste og overalt at være saaledes beskafne, at Nørholm, om han kunde skjønne sit eget Bedste, maatte være vel fornøjet med, at det forbliver ved den afsagte Prousterets-Dom, ligesom der ikke heller findes mindste Bevis om, at han efter Foregivende er bleven enten tvungen eller overtalt til at fraskrive sig Appellation, men tværtimod at han i tvende Breve, et til Proust Hendric Barthling af 19. Okt. 1744 og et til Biskop Wøldike af 27. næstefter, med rene Ord fraskriver sig sin Afsættelses-Doms Appellation.

Efter disse Omstændigheder skjønne vi da ikke rettere, end at denne Peter Lorentzen Nørholm ej allene paa god Grund er bleven afsat fra sit Embede og aldrig enten bør eller kan, men at han endog som et Menneske, der er forvirret i Hovedet, er aldeles uduelig til — — — «.

Her stopper Dokumentskriveren pludselig op; ogsaa alle andre Kilder, der har været os tilgængelige, til den urolige Præsts videre Færd, ophører med Ét at flyde. Der er pludselig bleven Vindstille om Nørholms Navn. Wiberg siger, at han er død i Christiania ^{20/6} 1770; saalangt har vi altsaa ikke kunnet spore ham; om de sidste 20 Aar af hans Liv har vi ikke kunnet finde en Stavelse.

Her tager vi da Afsked med den Dalsgaard Præst, om hvem det ikke, tiltrods for ivrig Søgen, er lykkedes os at opdrive et eneste mildnende Træk, og for hvem ikke én Røst i hans Samtid har villet fremstamme en Undskyldning, med mindre den er at søge i de Ord, der slutter det sidste Dokument, at han var et Menneske, der ikke var rigtig i Hovedet.

Smaastykker.

En Tilføjelse til Artiklen om Lorents Peter Nørholm.

Efter at Hr. Aakjærs Artikkel om Præsten Nørholm var fremkommen (se foran S. 165), modtog Redaktionen fra Sognepræst A. Jantzen i Gentofte følgende Oplysning:

»Nørholm døde ikke — som Wiberg angiver — i Christiania, men paa Bornholm eller Christiansø ifølge »Berl. Tid.« 1770 Nr. 58, hvor der blandt Dødsfald anføres: »Bornholm, Hr. Peder Nørholm, forhen Præst, men har endeel Aar været paa Christiansøe, 26 Aar«.

Herigennem syntes der jo at aabne sig en Mulighed for at faa nærmere Oplysning om Nørholms Skæbne i de sidste 26 Aar af hans Liv. En Fejllæsning af Christiania for Christiansø laa jo særdeles nær, og det kunde ikke synes paa-faldende, om den ulykkelige Præst, der allerede en Tid havde været indtinget i Viborg Tugthus, havde tilbragt sine sidste Aar som Fange paa den fjærne Ø. Men al Eftersøgning efter nærmere Oplysninger har dog været forgæves; hverken i Kirkebøgerne fra Christiansø eller i Kommandantskabets Arkiv er der fundet noget om Nørholm. Da Notitsen i »Berl. Tidende« nævner »Bornholm« som hans Dødssted, fik jeg ogsaa samtlige bornholmske Kirkebøger eftersete, men ligeledes uden Resultat. Og for saa endelig at prøve, om ikke Wibergs Angivelse dog maaske var den rigtige, forespurgte jeg hos det

norske Rigsarkiv, om Kirkebøgerne for Christiania maatte indeholde noget om hans Død. Men i Arkivets velvillige Svar oplyses, »at Ministerialbøgerne for Christiania, for Oslo, Aker og Slottet i denne Anledning desværre aldeles forgæves er gennemset for Aarene 1768—1772«.

Efter dette er saaledes det Mørke, der hviler over Nørholms sidste Leveaar, nu tættere end nogensinde.

Chr. V. Chr.
